

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"



ותלמוד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שבנות מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

קידוש רבא

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)



לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"



ותלמודם
"תלפיק תנים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

152

פרשת בראשית תשפ"ד

דיני קידושא רבה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

קידושא רבה

קידושא רבה

- א. כשעושים קידוש ביום השבת, ישנה הרבה דינים שכיחים שצריכים לדעת עליהם ולכן מצאנו צורך לבארם ולסדרם כדרכינו [דיני קידוש בלילה כבר כתבנו עליהם (גליון 28) והודפס בקובץ גליונות חוקי חיים ח"א].
- ב. **שם קידושא רבה.** קידוש ביום שבת הוא מדרבנן ותקונה חז"ל לכבודה של שבת (מ"ב שם סק"ג) ונקרא 'קידושא רבה' (גמ' פסחים דף ק"ו ע"א, שו"ע שם ס"א), והטעם שנקרא כך משום שהוא בלשון סגי נהור' מאחר שאינו אלא מדרבנן ולא מן התורה (ר"ן שם, מ"ב שם), ועוד משום דסעודת היום היא העיקרית ומכובדת יותר מסעודת לילה דכבוד יום עדיף (שו"ע סי' רע"א ס"ג) ולכן קראוהו 'קידושא רבה' (פסקי תשובות שם הע' 15).

קידוש רבה מחמת שמחות

- ג. **חתן בראשית.** מנהג ישראל ש'החתן בראשית' עושה 'קידוש', והמנהג היה שעשה קידוש בשמחת תורה עצמו יחד עם 'החתן תורה' (טור, רמ"א סי' תרס"ט), ובזמנינו הרבה נוהגים שהחתן בראשית עושה קידוש בנפרד בשבת בראשית.
- ד. **לידת בת.** מנהג ישראל לערוך קידוש בשמחת לידת הבת או בקריאת שם של בת (טעמי המנהגים) כי בעת קריאת שם באה הנשמה מעולם העליון 'כי נפש חיה הוא שמו' (בראשית ב' י"ט), וקריאת שם לבנות הוא במקום קריאת שם דזכר בשעת מילה (דרישה יו"ד סי' ש"ס סק"ב).
- ה. **אופרוף.** המנהג לערוך קידוש אחר התפלה בשבת לכבוד החתן בשבת שלפני החתונה (שלחן העוז ח"ב דף י"ד ע"ב), או בשבת שלפני שיוצא מעירו (לבוש, מג"א סוף סי' רפ"ב, ביאה"ל ריש סי' קל"ב) (עי' באריכות גליון 281).

נוסח הקידוש

- ו. **'בורא פרי הגפן.'** עיקר קידוש של יום השבת הוא רק ברכת 'בורא פרי הגפן' (שו"ע סי' רפ"ט ס"א), וכך נהגו כמה גדולים לומר רק 'בורא פרי הגפן' כדי שיהיה ניכר שעצם הקידוש הוא רק 'בורא פרי הגפן' (הגר"ח הלוי הובא בתשובות והנהגות ח"ד סי' ע"ב, החו"א הובא בארחות רבינו ח"ב עמ' ק"ט), וכדאי להקדים ברכת הגפן עם המילים 'סברי מרגן' כדי לכוון להוציא ולהודיע לשומעים לצאת (תשובות והנהגות ח"א סי' רס"ד).
- ז. **'על כן ברך וכו.'** יש שנוהגים להקדים רק המילים 'על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו' לפני ברכת הגפן, אמנם כמה פוסקים ס"ל שעושים שלא כדין דאנו אין עושין פסוקים חדשים כל שלא מסר לנו משה רבינו (מ"ב שם סק"ב).
- ח. **ושמרו וכו' או זכור וכו'.** הרבה נוהגין לפתוח הקידוש בפסוק 'ושמרו בני ישראל וכו' או מפסוק 'זכור את יום השבת לקדשו וכו' עד 'ויקדשהו' (מ"ב שם).
- ט. מאחר שעיקר הקידוש הוא 'בורא פרי הגפן' כנ"ל (אות ו) אם מישהו לא שמע תחילת הקידוש ע"י המקדש כגון 'ושמרו' או 'זכור', או שדיבר בשעת אמירת תחילת הקידוש, כל ששמע ברכת הגפן יצא.

אמירת קידוש עם טלית

- י. כשבאים לבית ועושים קידוש יש שנוהגים לומר קידוש כשעדיין מעוטפים בטלית, והטעם משום שהובא שבקידוש ליל שבת יש לקדש עם הבגדים עליונים שהתפלל בהם (קיצור של"ה) ולכן גם בקידוש ביום שהתפלל עם טלית, יש שנוהגים לעשות קידוש עם הטלית (פסקי תשובות סי' רפ"ט הע' 7).

טעימה מהקידוש

- יא. **טעימת המקדש.** המקדש לכתחילה ישנה 'מלא לוגמיו' מהקידוש (סתמת השו"ע סי' רע"א ס"ד) שהוא שיעור רוב רביעית (שו"ע סי' ק"צ ס"ג), ובדיעבד מועיל אם שתו כמה בני אדם שיעור מלא לוגמיו בצירוף (י"א בשו"ע שם, מג"א, ביאה"ל ד"ה ויש).
- יב. **הפסק עד טעימת המקדש.** על השומעים לזוהר לכתחילה שלא לדבר או לברך 'בורא מיני מזונות' על עוגה או שאר מטעמים שלפניהם עד שטועם המקדש מלא לוגמיו ולכל הפחות עד שטעם מעט מהקידוש (ע"פ שעה"צ סי' קפ"ג סק"א, בן איש חי ש"ב בראשית אות כ"ד), ומ"מ אם דיבר אחד מהשומעים או הפסיק לפני שטעם המקדש, יצא ידי חובת קידוש.
- יג. **טעימת השומעים.** יש הס"ל שכל אחד מהשומעים צריכים לטעום יין מקידוש ביום או עכ"פ מיין שלפניהם (הגר"ח הלוי), והטעם המקובל משום שעיקר הקידוש הוא ברכת הנהנין של 'בורא פרי הגפן' וצריכים גם השומעים ליהנות (ברכת אברהם פסחים ק"י, תשובות והנהגות ח"א סי' רס"ד), וי"א הטעם משום שעיקר הקידוש הוא מפני כבוד וחשיבות הסעודה וכל מהמסובין מראים חשיבות כשטועמים עכ"פ מעט (הגרשז"א, שש"כ פ"ג הע' י"ז).
- יד. אבל רוב הפוסקים ס"ל שאין חובה להשומעים לטעום ויוצאים ידי חובתם גם בלי טעימה, אלא שמצוה מן המובחר לטעום מהיין משום חיוב מצוה (שו"ע סי' רע"א ס"ד) וכך הוא מנהג העולם.

יין פוטר שאר משקין

- טו. מי שעשה קידוש על יין, או מיץ ענבים (הגר"ח קנייבסקי, הגר"נ קרליץ זצ"ל) ובירך 'בורא פרי הגפן' ושתה מלא לוגמיו ורוצה לשתות אחר"כ שאר משקין שהיו לפניו בשעת הקידוש, אינו מברך עליהם 'שהכל', שברכתו על היין פוטרת שאר משקין (שו"ע סי' קע"ד ס"ב), וכן ברכה אחרונה על יין פוטרת ברכה אחרונה על שאר דברים ששתה ואינו מברך בורא נפשות על השאר משקין.
- טז. **יין אינו פוטר אוכל.** ברכתו על יין אינו פוטרת אוכל שברכתו 'שהכל' ולכן עדיין מברך 'שהכל' על 'הערינג' או 'נאלע', וכן אם שתה יין ואכל שאר דברים, בברכה אחרונה מברך 'מעין שלש' על היין ו'בורא נפשות' על האוכלים.
- יז. **המסובין.** מי שלא עשה קידוש ורק שמע קידוש מאחר, נחלקו הפוסקים כמה הוא צריך לשתות כדי שיהיה לו הדין שיין פוטר שאר משקין. י"א אפילו אם רק טעם מעט מהקידוש סגי שיהיה לו הדין שפוטר שאר משקין (דרך החיים), וי"א שדוקא אם שתה השומע עכ"פ שיעור 'מלא לוגמיו' וכן ראוי לנהוג (ביאה"ל סד"ה יין), ואם לא שתה שום דבר מהיין, אף שיצא ממנו חובת קידוש, אינו פטור מלברך 'שהכל' על שאר משקין (מ"ב סק"ד).

כוס חד פעמי [plastic cup]

- יח. לכתחילה אין לעשות קידוש בכוס חד פעמי הרכים ממין הנזרקים, משום שאין לה חשיבות כוס, אך אם אין לו שום כוס אחרת יש להקל בדבר (שו"ת אג"מ א"ח ח"ג סי' ל"ט, שו"ת מנח"י ח"י סי' כ"ג), ועדיף לאחוז הבקבוק של זכוכית עצמו עם יין ולקדש על הבקבוק אפילו אם אינו מלא, מלקדש על כוס פלסטיק, שמעלת כוס עדיף מכוס מלא (מור הגר"מ בראנדסדארפער זצ"ל).
- יט. יש שחושבים שאם משתמשים בשני כוסות חד פעמיים רכים ביחד עדיף טפי, ואין בזה שום יתרון, שהרי אין בזה יותר חשיבות כלל, וכלל הוא שפעמיים אפס, אפס..

הגליון נתרם ע"י ידידנו הרה"ח ר' **משה זיידענפעלד** הי"ו אב"י בארא פארק לרגל לידת נכדתו הבכורה בת לחתנו הרב **יהודה זאב בלייער** שליט"א מהשובי אברכי ירושלים ברכת מזל טוב שגורה למחותנו מורינו הרב **חיים אהרן בלייער** שליט"א

ולסבם החשובים, אביו הרה"ח ר' **מרדכי זיידענפעלד** הי"ו מונטריאל, ולחמיו הרה"ח ר' **נרשון הכהן ענגעל** הי"ו ב"פ ולחוק"נ הרה"ח ר' **יהושע הכהן ענגעל** הי"ו, ולהרה"ח ר' **יהושע שמואל בלייער** הי"ו, והרה"ח ר' **יעקב פרייער** הי"ו

כ. לכתחילה ומצוה מן המובחר לקדש על יין או עכ"פ מיץ ענבים, ובמקום שאין יין מצוי או שאין לו יין יכול לקדש על חמר מדינה (ש"ע סי' רפ"ט ס"ב, מ"ב סק"ח). ובקידוש היום, אם החמר מדינה הוא חביב עליו יכול לכתחילה לקדש עליו (מ"ב סי' ע"ב סק"ל), ומברך עליו 'שהכל נהיה בדברך'.

כא. במקומות ש"יין שרף" הוא חמר מדינה מותר לקדש עליו בקידוש ביום (מ"ב ס"ט), ויש קהילות שמנהגם דוקא לקדש ביום על יי"ש (מנהג לובלין, ראפשיץ הוזכר בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קע"ה).

כב. גודל הכוס ביין שרף. יש הס"ל ששיעור כוס שצריך להחזיק רביעית הוא דוקא ביין, שרק רביעית יש חשיבות של שתיה, אבל יי"ש עקב חריפותו הדרך לשתות פחות, הרי סגי בכוס שמחזיק גם פחות מרביעית לענין 'בורא נפשות' (ט"ז סי' ר"י סק"א) ולכן ס"ל שאף לקידוש סגי בפחות מרביעית (שו"ת מהרש"ם הנ"ל).

כג. ומ"מ רוב הפוסקים חולקים עם השיטה הנ"ל הואיל ולא חילקו חכמים בשיעורם (מג"א סי' ק"צ סק"ד, מ"ב ס"ט סק"ד), ולכן לכתחילה צריך להשתמש בכוס שהוא מחזיק רביעית, [ובקידוש היום שהוא מדרבנן יכול לסמוך על שיעור 86 סמ"ק ע"פ הגר"ח נאה], ולכתחילה ישתה המקדש שיעור מלא לוגמיו, ובדיעבד או בשעת הדחק, יכולים לסמוך על השי' (לעיל אות י"א) שס"ל שכל המסובין יכולים לצרף לשתות שיעור מלא לוגמיו ביניהם (מ"ב ס"ט).

כד. כשמקדשים על יי"ש יש עצה פשוטה לקיים עיקר הדין, למלאות שלש כוסות 'לחיים' הקטנים ביותר שהם 30 סמ"ק כל אחת שהוא סה"כ 90 סמ"ק כך שיש שיעור רביעית כהגר"ח נאה כנ"ל (אות כ"ג), ולשפוך אותם לכוס רגיל, ועדיף שיהיה הכוס מלא אבל אינו לעיכובא, והמקדש ישתה רוב תכולת הכוס שהוא שיעור מלא לוגמיו [בערך 50 סמ"ק] וכך אפשר לקדש על יי"ש גם לכתחילה ואין זה כמות כ"כ גדולה שקשה לשתות.

כה. להוציא נשים ידי חובתם. יש שכותבים שבמקום שיש עוד צירופים יש להקל לקדש על יי"ש אף בכוס קטנה פחות מרביעית, כגון להוציא נשים ידי חובתם, שיש שס"ל שפטורים לגמרי מקידוש (מהר"ם חלאווה פסחים ק"ו, שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' כ"ח), ולכן אפשר להוציאן י"ח עכ"פ גם ע"י יי"ש.

יין עם חששות של יין נסך

כו. מצינו כמה חומרות לגבי יין של קידוש להקפיד שלא יהיה בו שום חשש של יין נסך, כגון שלא לקדש עם סתם יינם (הלכות קטנות ח"א י"ד סי' י, שו"ת שאילת יעב"ץ סי' מ"ה), וכן לגבי ראית נכרי את היין שמעיקר הדין מותר כל שלא נגע בו, מ"מ יש אנשי מעשה שמקפידים לא לשתות כלל (של"ה שער האותיות אות ק' קדושת האכילה אות ק"ו), ומנהג כמה חסידים להקפיד ע"ז עכ"פ לענין קידוש שמכסים את היין באיזה כיסוי שלא יראוה נכרי.

כז. יי"ש שנתיישן בחביות שרי' [sherry cask whiskeys]. מצוי היום כל מיני יין שרף שמתיישנים בחביות של שרי' שהוא יין של נכרים, וכבר דנו ונחלקו הפוסקים בכשרותם, ויש מהם שאסורים לכו"ע (עי' מה שהארכנו בזה בגליון 213 - אפשר לקבלו ע"פ בקשה), ומ"מ לפי המנהג להקפיד יותר לענין קידוש (לעיל אות כ"ו), אין לקדש על יי"ש עם שום מילוי של שרי' אלא על יי"ש שכשר לכו"ע בלי שום שמץ של סתם יינם.

אגב, הרבה בני אדם אינם מיוודעים לחששות אלו ובעלי שמחה מגישים אותם בשמחות בלי שימת לב, וההמון עם סומכים על הבעלי שמחה בהנחה שגישישו רק כשר למהדרין, ואין הדבר כן, אלא צריכים לשים לב לזה ולהגיש ולשתות רק המותרים או עם הכשר, ויש לצנין שאין שום גוף כשרות שנותן הכשר על וויסקי שהתיישן בחביות שרי', וקיימים בשוק הרבה וויסקים מעולות עם הכשר.

מדיני ברכות

ברכה אחרונה

כח. ישנה הרבה דינים לגבי ברכה אחרונה של 'מעין שלש' והארכנו בזה (גליון 123), ונעתיק כאן משם כמה דינים השכיחים ביותר.

כט. אכל מזונות ויין. אם שתה רק יין ויברך עליו בטעות 'על המחיה' בדיעבד יצא שגם יין מזין (ש"ע סי' ר"ח ס"ו), מ"מ אם אכל מזונות ושתה יין ויברך בטעות רק 'על המחיה' ולא הזכיר 'על הגפן' כלל, צריך שוב לברך מעין שלש 'על הגפן' מאחר שלא כיוון לפוטרם בהדיא (מ"ב סי' ר"ח סק"ט, מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות ו', שו"ת חשב האפוד ח"ג סי' מ"ג, הגר"ש וואזנר, שערי הברכה פ"ד הע' ע"ח), וכן אם הזכיר 'על הגפן' ולא הזכיר 'על המחיה' שוב צריך לברך 'על המחיה'.

ל. אכל שיעור ממין אחד, וספק שיעור ממין אחר. אם אכל שיעור ממין אחד כגון מזונות, וגם אכל ממין אחר כגון ששתה יין, רק מסופק אם שתה שיעור לברך עליו, או ששתה בשיעור השרוי במחלוקת, כשמברך 'מעין שלש' על המזונות ואומר 'על המחיה' יוסיף גם 'על הגפן' לפטור ספק חיוב על היין (אג"מ ח"ב סי' ק"ט, הגרשז"א, שש"כ פנ"ד הע' ע"א).

לא. אכל שיעור, ופחות מכשיעור. אבל אם אכל שיעור ממין אחד וודאי פחות משיעור ממין אחר, כגון בקידושא רבא, אכל מזונות ושתה קצת יין מהמקדש אבל ודאי פחות מכשיעור, אינו מזכיר 'על היין' יחד עם 'על המחיה' (הגרשז"א שם, הגריש"א, אשרי האישי ח"א פל"ז אות ח', ספר וזאת הברכה עמ' 48 בשם הגר"מ פיינשטיין שחזר ממש"כ באג"מ הנ"ל).

עיקר וטפל

לב. 'לוקשען קוגל' עם 'מלפפון חמוץ' - 'אוגרקר'. בא"י בדרך כלל מגישים מנה של 'קוגל ירושלים' [אטריות] יחד עם מלפפון חמוץ, ויש שכתבו שהחמוץ הוא טפל לקוגל ולכן מברכים רק 'מזונות' על הקוגל ובה פוטרים גם את החמוץ (וזאת הברכה עמ' 90), אבל האמת הוא שאין אוכלים את החמוץ דוקא עם הקוגל ואינו בא ללפת הקוגל אלא מאיזה טעם מגישים אותם ביחד אבל כל אחד נאכל וחשוב בפני עצמו ולכן יש לברך שני ברכות, 'מזונות' והאדמה'.

לג. כשמניחים מלפפון חמוץ ליד הקוגל בשבת, יש ליהזר לכתחילה שלא יגע המלפפון חמוץ בקוגל החם משום חשש איסור בישול, שהרי מחמירים בדבר גוש שהוא ככלי ראשון (מ"ב סי' ש"ח סק"ה), ומאחר שהחמוץ הוא כבוש יש גם חשש בישול משום שהוא מקלי הבישול (מאור השבת ח"א עמ' רס"ג).

לד. 'הערינג' עם 'קרקר'. בדרך כלל אוכלים 'הערינג' עם 'קרקר' ולא קרקר עם הערינג, דהיינו שאוכלים הערינג, אלא משום שהוא יותר טוב או משום שלא יתלכלך ידיו, אוכלים אותו עם קרקר, או צריכים לברך שני ברכות על כל דבר בפני עצמו, 'מזונות' ו'שהכל', ולא אומרים שעיקר הוא מזונות והערינג הוא טפל ונפטר עם רק מזונות על הקרקר.

דינים שונים

כיסוי מזונות בעת קידוש

לה. כיסוי פת. כשעושים קידוש על היין, צריכים לכסות הפת (ש"ע סי' רע"א ס"ט), משום שני טעמים, א. משום שלא יראה הפת בושתו שאין מקדשין עליו אלא על היין, ב. זכר למן שהיה מונח בקופסא טל מלמעלה וטל למטה (מ"ב שם סקמ"א).

לו. כיסוי מזונות. ולפי טעמים אלו דנו הפוסקים אם צריכים לכסות מיני מזונות בעת קידוש שמקדשין על היין, שלטעם ב' שהוא זכר למן, זה דוקא כשמברכים 'המוציא' שהוא זכר למן, אבל כשמברכים 'מזונות' אין צריכים לכסות.

לז. אבל לטעם א' שלא יראה בושתו שאין מקדשין עליו, נחלקו הפוסקים אם שייך טעם בזה במיני מזונות, י"א ששייך הטעם, ולכן המקדש, וכן הטועמים מהיין (הגרשז"א, שש"כ פמ"ז הע' ק"ה) צריכים לכסות המזונות הנמצא לידם (קיצושו"ע סי' נ"ה ס"ה, שו"ת לבושי מרדכי ח"א סי' מ"ו) ועכ"פ גם כיסוי שקוף מועיל לזה (הגר"י קנייבסקי, ארחות רבינו ח"א עמ' ק"ח), וי"א שגם לטעם זה לא צריכים לכסות אלא בברכת המוציא שהוא ראש לכל הברכות ושייך אצלה ענין של בושת, אבל לא בברכת מזונות (ברכת הבית שער מ"ו אות נ').

לח. ולכן עכ"פ בקידוש באופן שמגישים מגשים עם שורות של עוגות חתוכות והם עטופים בניילון נצמד או בכיסוי של פלסטיק, לכתחילה עכ"פ עדיף להשאירם מכוסים עד לאחר קידוש כנ"ל.

להפריד בין מאכלי חלב, בשר ודגים

לט. בשר וחלב. כשמגישים מאכלי חלביים ובשריים, יש לוודא שיש הפרדה מלאה ביניהם, ושיופיע על עוגת גבינה שהיא חלבי שלא תמיד זה ניכר.

מ. בשר ודגים. כן יש להפריד בין מאכלי בשר ודגים שאסור לאוכלם יחד מפני הסכנה (ש"ע י"ד סי' קט"ז ס"ב), ולכן אין לשים 'הערינג' ו'גאלע' [רגל קרוש] על אותו קערה שבקל אפשר להתערב יחד, ואנשים לפעמים שוכחים ש'גאלע' הוא בשרי שנעשה מרגל עגל או עוף.

מא. וכן אם אכל 'הערינג' על קרקר וטפטף השמן על הידיים, לכתחילה ירחץ ידיו קצת לפני שאוכל מאכלי בשר כדעת המחבר (ש"ע שם ס"ג), או עכ"פ יאכל וישתה דבר מה אחרי הדגים לפני אכילת בשר (רמ"א שם), עי' מה שהארכנו בדינים אלו (גליון 16).

ברכת מזל טוב שנורה למורינו הרב שליט"א בלידת נכדתו שתחי' בת לבנו החשוב הרב ר' יהודה זאב בלייער שליט"א חתן הרה"ח ר' משה זיידענפעלד הי"ו אב"י בארא פארק ברכתינו צרופה להסבים הרה"ח ר' יהושע שמואל בלייער הי"ו ירושלים הרה"ח ר' יעקב פריעד הי"ו לייקווד ירושלים שתזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעש"ט

לז"נ האשה אסתר בלייער ע"ה ב"ר יצחק בלייער נפטרה ב"ח תשרי תרצ"א מנו"כ עיר זענטא

מאחלים בזה ברכת מזל טוב לזידונו הרב ר' שמואל אבענסון שליט"א מעוזרי מערכת הגליון ומוהל מוסמך לרגל לידת בנו יעקב שזחי' בשם שנבנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעש"ט